

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för

Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap

HT 2019

Fakulteten för lärarutbildning

Lär miljön och bemötandet är viktigt för en socialt hållbar framtid

En kvalitativ studie om förskollärares arbetssätt för
en socialt hållbar utveckling i en mångkulturell
kontext

Författare: Emelie Rosberg och Jeanette Andersson

Författare Emelie Rosberg och Jeanette Andersson

Titel Lärmiljön och bemötandet är viktigt för en socialt hållbar framtid

Underrubrik En kvalitativ studie om förskollärares arbetssätt för en socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext

Engelsk titel The learning environment and attitudes are important for a socially sustainable future

Underrubrik på engelska A qualitative study on preschool teachers' working methods for socially sustainable development in a multicultural context

Handledare Elisabet Radeklev

Examinator Adam Droppe

Sammanfattning Abstract

Syftet med studien var att undersöka hur förskollärarna resonerar kring lärandet för den socialt hållbara utvecklingen i en mångkulturell kontext. Med hjälp av frågeställningarna: Hur resonerar förskollärarna kring sitt arbete för en socialt hållbar framtid? Vilka strategier anser sig förskollärarna använda i arbetet med den socialt hållbara utvecklingen? På vilka sätt uppfattar förskollärarna att de arbetar med olika språk och kulturer? Studien genomfördes med en kvalitativ metod i form av fyra intervjuer med fem förskollärare på tre förskolor i en skånsk kommun. Det sociokulturella perspektivet är det teoretiska perspektivet som har använts i studien men även hermeneutiken, som är en vetenskapsteoretisk utgångspunkt användes. Resultatet visar att lärmiljö och bemötande är två aspekter som ses som viktigt i arbetet med den socialt hållbara utvecklingen. Det syns även att förskolorna har det sociala med som en del i den övergripande planeringen och att det arbetas aktivt med det sociala i samband med exempelvis värdegrundsarbete och konflikthantering. Kultur och språk synliggörs på olika sätt, genom uppmärksamma olika högtider och kulturella firanden. Men det upplevs ibland som ett dilemma, speciellt om det inte finns barn eller vuxna med andra kulturer eller språk i barnens närhet.

Ämnesord

Förskola, Förskollärares arbetssätt, Socialt hållbar utveckling, Mångkulturellt, Interaktion

Förord

Emelie Rosberg är född och uppvuxen i Skåne. Hon bor med sin familj i Skåne och är i grunden utbildad barnskötare. Mellan gymnasiet och studierna på högskolan har hon arbetat som timvikarie på de kommunala förskolorna i en skånsk kommun.

Jeanette Andersson är också född och uppvuxen i Skåne. Hon bor i Skåne och är i grunden utbildad djurskötare. Innan studierna på högskolan har hon arbetat på lite olika ställen, bland annat inom parkförvaltningen.

Första gången vi träffades var för tre år sedan när studierna till förskollärare började på Kristianstad högskola. Under vår utbildning upptäckte vi att den hållbar utvecklingen var något som vi båda skulle vilja skriva om då det är något som är aktuellt. Eftersom barnen är vår framtid ville vi undersöka hur det egentligen arbetas med det i förskolan. Vår upplevelse är att den sociala delen inte är så synlig så vi ville titta närmre på hur det är i verksamheten.

Tack

Vi vill först och främst skicka ett stort tack till de förskollärare som har ställde upp och deltog i vår kvalitativa undersökning.

Ett stort tack skickas också till våra lärare på högskolan som har varit en del av denna processen.

Tillslut vill vi även rikta ett stort tack till våra familjer och vänner för deras deltagande och stöttning genom detta stora och avslutande arbetet av våra studier.

Innehåll:

1. Inledning med bakgrund, syfte och forskningsfrågor	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar	7
1.3 Uppsatsdisposition	7
1.4 Begreppsförklaringar	7
2. Litteraturgenomgång och forskningsöversikt	9
2.1 Socialt hållbar utveckling	10
2.2 Hållbar utveckling och lärande för hållbar utveckling	11
2.3 Mångfald	13
2.4 Mångkulturellt	14
2.5 Språk	16
3. Teoretisk perspektiv	17
4. Vetenskapsteoretisk utgångspunkt	18
5. Metod och bearbetning av empiri	19
5.1 Urval och tillvägagångssätt	20
5.2 Etiska överväganden	20
6. Redovisning av resultat	21
6.1 Förskolans olika språk och kultur	21
6.2 Arbetar med socialt hållbart bemötande	24
6.3 Interaktion av barnen i förskolans lärmiljöer	26
7. Sammanfattande analys av resultat	27
8. Diskussion	29
8.1 Arbetet för en socialt hållbar framtid	30
8.2 Arbetet med att synliggöra språk och kultur	31
8.3 Avslutande reflektioner	35
8.4 Metoddiskussion	35
8.5 Tankar kring vidare forskning	36
Referenslista	37
Bilagor	39
Bilaga 1 Missivbrev	39
Bilaga 2 Samtyckesblankett	41
Bilaga 3 Intervjufrågorna till studien	42

1. Inledning med bakgrund, syfte och forskningsfrågor

Den hållbara utvecklingen består av tre delar, en social del som till exempel handlar om hur vi ska vara mot varandra. En ekologisk del som handlar om att vara rädd om jorden och vara sparsamma med naturliga och mänskliga resurser. En ekonomisk del som bland annat handlar om att en ekonomisk utveckling inte ska leda till att samhället blir ojämlikt. Tillsammans skapar dessa tre delarna ett välfungerande samhälle på lång sikt. I läroplanen står det att barnen ska få möjlighet att utveckla kunskap om hur olika val kan bidra till att få en hållbar utveckling såväl social som miljömässig (Skolverket, 2018). Upplevelsen är att arbetet med den sociala delen av hållbar utveckling sker spontant och inte planerat. Därför beslutades det att göra en studie om den socialt hållbara utvecklingen i en mångkulturell kontext, för att se hur det arbetas med det. Borg (2017), berättar att studier visar att om barnen får en bra undervisning, som utvecklar deras attityder och beteenden, redan från det att de är små så har det en positiv inverkan på barnens hälsa och välbefinnande. Även deras mentala och sociala utveckling påverkas positivt (Borg, 2017). Den sociala delen i hållbar utveckling handlar om att barnen ska ha en bra social miljö. Det ska inte finnas mobbning, uteslutning eller diskriminering av barn eller vuxna oavsett vem man är eller var man kommer ifrån. Det är viktigt att förskollärare och övrig personal pratar med barnen om hur man ska vara mot andra i sin omgivning och även att man ska se till så att alla förstår vad som ska hända och vad som förväntas av dem. Strandberg (2006) menar att det är de vuxna i samhället som ska visa barnen hur man ska bete sig och hur man ska vara mot varandra. Vuxna kan inte bara prata och samtala med barnen om det utan de måste även visa hur man ska göra och vara. Då barn inte gör vad vuxna säger utan de gör vad vuxna gör (Strandberg, 2006).

Lärande för hållbar utveckling är viktigt för världens och barnens framtid, och en viktig del i det är det sociala samspelet och interaktionen mellan människor. Alla har olika bakgrund, då alla kommer från olika familjer som har andra kulturer och traditioner. Det är därför viktigt att synliggöra dessa, då den förståelsen bidrar till att det sociala samspelet och interaktionen fungerar bättre. Palla (2004) poängterar att det måste arbetas med såväl de svenska traditionerna som de mångkulturella traditionerna för att kunna säga att man har ett mångkulturellt arbetssätt.

Arbetet med de olika traditionerna synliggör både likheter och skillnader mellan dem. Om barn får uppleva skillnader redan tidigt i livet, blir det något självklart och naturligt för dem. På så sätt

kommer barnen att få bättre förutsättningar att möta det som är annorlunda i framtiden (Palla, 2004). Kulturerna handlar inte bara om religion då alla har olika hemkulturer och traditioner inom familjen som är lika viktiga att synliggöra och arbeta med. Barnen ska få lov att uppleva och lära sig om olika kulturer och inte bara om sin egen utan även om andra som finns runt omkring dem. I förskolans läroplan står det att en del av uppdraget är att överföra och utveckla värden, historia, traditioner, kunskaper, språk, kulturarv och se till att synliggöra olika kulturer (Skolverket 2018). I barnkonventionen artikel 30 står det att oavsett om barnen tillhör ursprungsbefolkningen eller en minoritet ska barnen ha rätt till sitt språk, sin religion och kultur (Unicef, 2019). Därför är det viktigt att se till så att man kan möta alla barnen med vad de behöver. Det kan vara en pedagog som pratar deras språk, eller bara att alla som jobbar och vistas i förskolan ser till att alla barn känner sig välkomna och behandlade lika oberoende vilken kultur, bakgrund eller vilket språk de har.

Bakgrunden till studien är att vi ville bidra till forskningen om den sociala delen av den hållbara utvecklingen. Då hållbar utveckling består av tre delar och det är viktigt att arbeta med alla tre. Vi upplevde vid vår sökning efter tidigare studier och forskning att det inte finns så mycket om den sociala delen. Det ställde vi oss frågande till, eftersom de miljömässiga och ekologiska inte fungerar utan det sociala. Därför kände vi att vi ville bidra med mer forskning och en annan vinkel än den forskning som redan finns om den sociala delen av den hållbara utvecklingen. Det som skiljer vår studie från tidigare studier är att många av dem inte handlar enbart om det sociala utan är kombinerat med flera områden. Vår egen upplevelse som också ligger till grund för vår studie är att den sociala delen inte är inplanerad och på så sätt inte är så synlig i förskolans verksamhet. Meningen med vår studie var att ta reda på hur förskollärarna på några förskolor anser sig och resonerar kring sitt arbete med den socialt hållbara utvecklingen. För att studien skulle bli mer hanterbar och smalnas av så inriktas den mot arbetet med den socialt hållbara utvecklingen i mångkulturell kontext.

1.1 Syfte

Syftet med denna studien är att undersöka hur förskollärare resonerar kring lärandet för socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext.

1.2 Frågeställningar

- Hur resonerar förskollärarna kring sitt arbete för en socialt hållbar framtid?
- Vilka strategier anser sig förskollärarna använda i arbetet med den socialt hållbara utvecklingen?
- På vilka sätt uppfattar förskollärarna att de arbetar med olika språk och kulturer?

1.3 Uppsatsdisposition

Examensarbetets upplägg i kapitel 1 efter innehållsförteckning, inledning, syfte och frågeställningar är en kort förklaring på alla begreppen som används i arbetet. I kapitel 2 presenteras en litteraturgenomgång där forskning som framtagits presenteras under de olika områdena som även nämns i begreppsförklaringar. Under kapitel 3 skrivs det teoretiska perspektivet som använts i studien fram. Kapitel 4, här är det vetenskapliga perspektivet som lyfts. I kapitel 5 beskrivs metod och bearbetning av empirin, urval och tillvägagångssätt och de etiska övervägandena. Under kapitel 6 här redovisas det som framkommit i vår kvalitativa studie. I kapitel 7 skrivs en sammanfattning analys av resultatet fram genom våra tolkningar. I kapitel 8 förs en diskussion om det som framkommit som avslutas med en metoddiskussion.

1.4 Begreppsförklaringar

Socialt hållbar utveckling

I förskolans läroplan står det att förskolan ska vara en plats som är levande för den sociala gemenskapen som ger en trygghet men även vilja och lust till att lära (Skolverket, 2018). Det handlar även om mänskliga rättigheter då alla barn har rätt till sitt språk och sin egen kultur. Rättigheterna innebär också att barnen ska bemötas lika och under samma förutsättningar. Det handlar även om samspelet och interaktionen mellan människor. Löwenborg (2015), skriver att samhället mår bättre om vi kan samspela med varandra, hantera känslor, ta andras perspektiv, lösa konflikter, göra bra och trygga val genom att undvika utanförskap, aggressivitet och våld. (Se även Hållbar och Lärande för hållbar utveckling).

Hållbar utveckling och Lärande för hållbar utveckling

Hållbar utveckling handlar om att vara rädd och ta hand om naturen och jorden. Att se till att se över sina livsvanor som matvanor, transportvanor och hur man använder jordens resurser. Använder man för mycket eller inte tar hand om jorden och naturen så kommer det inte att finnas något kvar till kommande generationer som ska bo och leva här. Ett lärande för hållbar utveckling handlar om att lära barn och andra människor hur man ska leva hållbart och hur man ska ta hand om naturen och jorden. Persson och Persson (2015) skriver om hållbar utveckling och beskriver det som ett sätt att leva livskraftigt och må bra utan att skada eller förstöra kommande generationers förutsättningar till bra livsvillkor.

Det handlar inte bara om naturen, miljön och klimatet utan även om den sociala hållbarheten. Den sociala delen handlar om att världen ska fungera tillsammans med varandra oavsett vart i världen man befinner sig. Det handlar om hur man ska bemöta och bete sig mot andra människor för att alla ska må bra. I läroplanen för förskolan står det att förskolan ska ge barnen grunden för ett växande intresse och ansvar bland barnen för att aktivt kunna delta i samhället för en hållbar utveckling oavsett om det är ekonomiskt, socialt eller miljömässigt. Det ska synliggöras både ur ett långsiktigt och globalt framtidsperspektiv (Skolverket, 2018).

Mångfald

Individens rättigheter och livserfarenheter, där individen har rätt att välja hur personen förhåller sig till och utvecklar sin egna kulturella och etniska identitet. Livserfarenheterna kan även vara sådant som personerna har fått utanför nuvarande landets gränser. I det etniska så räknas ofta språk, kultur och religion in. Mångfald är inte bara etnisk tillhörighet utan även kulturell, de två begreppet överlappar varandra (Lunneblad, 2018). Det är viktigt att man förskollärare eller annan vuxen inom förskolans värld är noga med att se till så att mångfalden synliggörs och ses som något naturligt i barnens vardag. Man måste även stödja barnen i deras identitetsutveckling och hjälpa dem att förstå och känna sig trygga under tiden. I förskolans läroplan står det att förskolan och undervisningen ska präglas av öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt (Skolverket, 2018).

Mångkulturellt

Handlar om olika kulturer, inte bara etniska kulturer utan även olika hemkulturer. I alla olika miljöer så finns det människor med annan kulturell bakgrund, etnisk tillhörighet och referensramar än personen som sitter bredvid dem (Bozarslan, 2010). Det kan se väldigt olika ut, olika kulturer skapas också på förskolorna och i den kontext som barnen vistas i. Det behöver inte endast vara barngrupper där det finns barn med annan bakgrund utan kan även vara barngrupper med endast svenska barn. Då alla barn har olika bakgrunder och olika verktyg med sig. I läroplanen står det att förskolan ska ge barnen grunden till förståelsen för att det finns olika språk och kulturer. Även för de språken och kulturerna som är i minoritet (Skolverket, 2018).

Språk

Det handlar inte bara om språk som inte är svenska (t.ex. engelska, arabiska m.m.), utan även andra språk som till exempel teckenspråk och tecken som stöd. Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) skriver om språket och menar att det är ett stort område som är viktigt för barns utveckling, lärande och lek. Hur arbetar förskollärarna med att göra alla barn delaktiga i verksamheten, ser de till att alla barnen hänger med och förstår eller utgår de ifrån att alla barn förstår. I förskolans läroplan står det att barn som har annat modersmål ska ges möjligheten att utveckla det svenska språket men även sitt modersmål (Skolverket, 2018).

2. Litteraturgenomgång och forskningsöversikt

I detta kapitel så presenteras den litteratur som används i rapporten. Rubrikerna är upplagda på så sätt att det matchar begreppsförklaringarna. De handlar om socialt hållbar utveckling, hållbar utveckling och lärande för hållbar utveckling, mångfald, mångkulturell, språk och till sist det teoretiska perspektivet som används. Begreppen kopplas ihop med litteratur, avhandlingar och styrdokument så att det kan användas för en diskussion och analys av den empiri som samlats in vid intervjuerna av förskollärarna. Olika perspektiv och tankar, från olika forskare och författare, skrivs fram.

2.1 Socialt hållbar utveckling

L. Löwenborg, legitimerad psykolog. Löwenborg (2015), skriver att samhället mår bättre om vi kan samspele med varandra, hantera känslor, ta andras perspektiv, lösa konflikter, göra bra och trygga val genom att undvika utanförskap, aggressivitet och våld. Sociala och emotionella färdigheter är bra förutsättningar för att kunna skapa ett bra lärandeklimat (ibid). I förskolans läroplan står det att barnen ska få utvecklas i sin empatiska förmåga och få ökad omtanke för andra, på så sätt uppmuntra barnens förståelse för människors situation. Förskolans verksamhet ska kännetecknas av en öppenhet och ömsesidig respekt för de skillnader som finns, när det kommer till människors olika levnadssätt och uppfattningar (Skolverket, 2018). F. Borg, lektor vid högskolan Dalarna har i sin avhandling syftet att förbättra kunskap om förskolebarns lärande för hållbarhet (2017). Borg (2017), menar att alla människor i samhället har olika erfarenheter av att hantera, tänka och känna vid situationer som uppstår, de erfarenheterna är något som de tillägnar sig när de är små. Efter att de har lagt de erfarenheterna på minnet så är de svåra att göra sig av med. Vidare menar författaren att ursprunget till människors tankar finns i den sociala kontexten som de befinner sig i, det vill säga att det börjar i den närmsta familjen och efterhand så utvecklas den i samhället, skolans värld men även med grannar och vänner. Studier visar att om barnen får en bra undervisning, som utvecklar deras attityder och beteenden, redan från det att de är små så har det en positiv inverkan på barnens hälsa och välbefinnande. Även deras mentala och sociala utveckling påverkas positivt (ibid). De slutsatser som Borg (2017) kunde göra utifrån sin studie var att många av barnen som deltog, fick en del kunskap om hållbar utveckling och vad deras roll i den utvecklingen är. En del i det var att barnen fick bättre uppfattning om hur andra barn liv runt om i världen ser ut och vad de kan göra för att hjälpa till. Studien visar också att förskollära och vårdnadshavarna har en stor roll i barnens lärande om hållbar utveckling. Det framgår även att det har stor betydelse om barnen får möjligheter att delta i diskussioner och aktiviteter inom hållbarhetsfrågor (ibid). Detta gör att det ställs vissa krav på människorna som befinner sig i samhället för att samspelet ska fungera.

J. Lunneblad, lektor vid Göteborgs universitet. Lunneblad (2018), menar att det ställs krav på individerna då vi har många möjligheter och val att göra, då våra val kan leda till konsekvenser både för oss själva och omgivningen. Grundläggande färdigheter leder till att vi klarar oss bättre tillsammans. Vidare menar författaren att det som sker naturligt i förskolan sker inte bara utifrån

rutiner, kunskaper och aktiviteter utan även pedagogernas förståelse av samhällets kulturella och sociala relationer. Det har en stor betydelse för hur den kulturella mångfalden blir en naturlig del i verksamheten (ibid). Det är viktigt att barngruppen eller samhällsgruppen fungerar tillsammans för att den sociala hållbarheten ska fungera.

En del i den sociala hållbarheten är att alla ska känna sig delaktiga i verksamheten och i gruppen. I. Engdahl, universitetslektor vid Stockholms universitet och E. Ärlemalm-Hagsér, universitetslektor vid Mälardalens högskola (2015), beskriver en grupp som att det finns ett gemensamt syfte och mål med gruppen. När det kommer till barngrupper i förskolan så ska målet vara att alla barnen ska känna sig trygga, ha roligt och få uppleva och lära sig mycket nya saker. Vidare skriver författarna att medlemmarna i gruppen på förskolan, personal och barn, utvecklar speciella relationer till varandra och det bidrar till en vi-känsla, det vill säga ett gruppklimat (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015).

2.2 Hållbar utveckling och lärande för hållbar utveckling

C. Persson, docent vid Kristianstad högskola och T. Persson, lektor (2015), beskriver hållbar utveckling som ett sätt att leva livskraftigt och må bra utan att skada eller förstöra kommande generationers förutsättningar till bra livsvillkor. Den hållbara utvecklingen består av tre olika delar som hänger ihop med varandra. Den ekologiska, den ekonomiska och den sociala delen, alla dessa tre är i behov av varandra för en välfungerande och välmående värld (Persson & Persson, 2015). I läroplanen för förskolan står det att verksamheten och undervisningen ska kännetecknas av en positiv framtidstro. Vidare står det att barnen ska för möjligheterna att få kunskaper om hur man kan leva ekologiskt och varsamt för att skydda sin kringliggande miljö, samhälle och natur. Barnen ska även få utveckla sin förståelse och kunskap om hur människors val påverkar jorden, både positivt och negativt. Det handlar om både miljömässig, social och ekonomisk påverkan (Skolverket, 2018).

E. Ärlemalm-Hagsér, universitetslektor vid Mälardalens högskola och B. Sundberg, filosofie doktor vid Örebro universitet har tillsammans gjort en studie med syftet att undersöka hur förskollärare förstår och arbetar med hållbar utveckling. Ärlemalm-Hagsér och Sundberg, (2016), nämner brundtlandrapporten, i sin studierapport, och den handlar om hållbar utveckling och de

olika delarna som innefattas av begreppet. Delarna beskrivs på följande sätt: Den sociala delen handlar om att skapa ett välfungerande och dynamiskt samhälle på lång sikt, där alla människors behov tillgodoses. Den ekologiska delen handlar om att man måste vara rädd om jorden och vara sparsam med alla natur och mänskliga resurser så att de håller på lång sikt. Den ekonomiska delen handlar om att en ekonomisk utveckling inte ska leda till att samhället blir mer ojämnt och segregat eller en miljö som är förstörd. Resultatet av deras studie visar att även om den sociala delen av hållbar utveckling får mindre utrymme i förskolan, så arbetar förskollärarna med det men då genom att arbeta med värdegrund. De gör sällan jämförelse eller kopplar ihop det med just hållbar utveckling. Forskarna menar därför att det behöver göras tydligare kopplingar mellan hållbarhetsfrågor och de värdegrundsarbetet som sker på förskolorna för att belysa att de två hör ihop med varandra (ibid). Borg (2017) beskriver hållbar utvecklings olika delar på ungefär samma sätt och ger några mer konkreta exempel på vad varje del innebär. Den miljömässiga delen innefattar bland annat olika resurser som naturen ger, förändringar i klimatet och utveckling av landsbygden. Den sociala delen innefattar bland annat jämställdhet, kulturell mångfald och mänskliga rättigheter. Till sist så innefattar den ekonomiska delen att fattigdom ska minska, ansvar som olika företag har och marknadsekonomi. Då alla människor är en del av ett samhälle och på så sätt tillsammans har ett ansvar för närområdet och världen, så finns det även etiska och kulturella delar inom den hållbara utvecklingen (ibid). Som förskollärare eller vuxen i samhället måste man se till att föregå med gott exempel och lära barnen om och hur man kan leva sunt och hållbart, både miljömässigt och socialt.

Persson och Persson (2015) menar att arbetet för en hållbar utveckling är en uppgift i en demokratisk process som alla kan delta i och kräver beslutsamhet och engagemang från alla, inte bara myndigheter, organisationer och företag utan även från enskilda personer. Detta för att samhället ska fungera som det ska och vara hållbart. Meningen med att skapa ett hållbart samhälle är att det ska vara och kännas tryggt för alla vistas där. En del i utvecklingen av det hållbara samhället, är skolans värld och utbildningen av världens barn. Om barnen går i en bra och hållbar skola så har de en större chans att välja att leva hållbart i hela sitt liv (Persson & Persson, 2015). UNESCO (2019), FN:s organ för utbildning, vetenskap och kultur, arbetar för en likvärdig och hållbar utbildning och skolgång för alla barn i världen. Meningen med arbetet mot utbildningen för en hållbar utveckling är att alla, oavsett var i världen man bor, ska ha möjlighet att lära sig om

olika livsstilar, värderingar och beteenden som behövs för att kunna få hela världen att ställa om till ett mer hållbart levnadssätt. På så sätt kunna hitta och lösa världens sociala, ekonomiska och miljömässiga problem och utmaningar.

2.3 Mångfald

Lunneblad (2018) nämner begreppet mångfald och beskriver det på följande sätt, att mångfalden i samhället är det som gemenskapen och hela omgivningen ska vara uppbyggt på. Alla människors rättigheter, lika värde och rätten till att vara olika kopplas till mångfalden. Det är en förutsättning för att man som individ ska kunna skapa sin egen identitet och på så sätt känna sig stolt över den och den egna bakgrunden. Hur individerna väljer att förhålla sig till och bilda sina egna uppfattningar om sin kulturella och etniska identitet är helt upp till individen själv. Samhället måste se till så att möjligheterna finns, för individen, att kunna bilda den egna identiteten och själva kunna välja på vilket sätt de vill integrera både nya och gamla livsstilar eller livsmönster i deras liv. Vidare nämner författaren mångfald och beskriver det som något där det handlar om olika människors livserfarenheter, oavsett om de är införskaffade i Sverige eller i något annat land. För att det inte ska bli en *vi och de* känsla så ska samhället utgå ifrån den kulturella och etniska mångfalden som finns där. Gränsen mellan vad som är kopplat till det kulturella alternativt det etiska är inte alltid glasklara eller exakta. I det etniska så ingår språk, kultur och religion, kulturen kan vara den stora delen där de andra innefattas men det kan även vara så att de inte har något med varandra att göra. Begreppet mångfald ska inte bara kopplas ihop med etnisk tillhörighet utan även till olika kulturer och språk. Mångfalden ska vara något positivt och inget som betyder konflikter när det kommer till olikheter (ibid). I läroplanen för förskolan står det att förskolan ska vara en kulturell och social mötesplats, där barnens förståelse och kunskaper om mångfald och dess värde främjas. Kunskapen och förståelsen för olika kulturer eller levnadsförhållanden ska bidra till att barnen utvecklar förmågan att leva sig in och förstå andra människors värderingar och villkor (Skolverket, 2018). Det kan ibland kännas svårt att undvika konflikter eller missuppfattningar när det finns många olika kulturer och religioner, men det är viktigt att se till att förståelse och utbyten över religion eller kulturgränserna.

Enligt A. Kultti, docent och N. Pramling, professorer, båda vid Göteborgs universitet (2017), uppstår det svårigheter och missuppfattningar när människor med annat språk eller bakgrund träffas. I bland annat förskolan uppstår dessa möten och här finns det möjlighet att skapa förståelse och göra utbyten. Genom att visa intresse och inkludera andra språk i verksamheten gör att möjligheten för att barnen ska få kunskap om språket ökar då barnen blir medvetna om vad som förväntas i förskolan men även andra miljöer när det kommer till språket. Kommunikationen kan ske på många sätt, så som gester, blickar och bilder, men det bästa sättet är det verbala språket, då det verkligen klargör vad vi vill förmedla. Med hjälp av språket skapar vi berättelser då det är ett redskap som människor lär sig och det är med hjälp av berättandet som möjligheten för att kunna ta del av andras erfarenheter blir möjlig. Detta leder till att vi lånar varandras berättelser och språk för att kunna berätta vår egen berättelse men även för att kunna återberätta händelser som vi upplevt (ibid).

2.4 Mångkulturellt

Lunneblad (2018) menar att den lättaste definitionen av begreppet mångkulturell är att det handlar om ett samhälle eller verksamhet där det finns flera olika kulturer, att där finns olika kulturella, etniska och religiösa bakgrunder i gruppen eller omgivningen. Begreppet behöver inte ha någon specifik innebörd eller betydelse utan det kan vara en beskrivning hur en grupp människor ser ut utifrån vilka kulturer som är representerade i den. Vidare poängterar författaren att det, på grund av den vaga definitionen av begreppet, är viktigt att man har koll på vems definition som kommer fram. Då det är stor skillnad på definitionerna, beroende på vems perspektiv, normer och kultur det utgår ifrån. Alla har olika definitioner på kultur och mångfald, vilka är i sin tur bildade av den kulturella kontext personen har befunnit sig i och befinner sig i just nu (ibid). Det anses vara viktigt att synliggöra de olika kulturer och religioner som finns runt om i samhället. Kultur är inte bara något som har med religion att göra utan det kan även handla om vilka hem och familjeförhållanden man kommer ifrån.

A. Bozarslan, förskollärare (2010), anser att överallt i samhället finns det olika kulturer, det kan vara både kulturer kopplade till religion men även kopplade till barns och människors hem och uppväxtförhållanden. I alla olika miljöer så finns det människor med annan kulturell bakgrund, etnisk tillhörighet och referensramar än personen som sitter bredvid dem. Vidare menar författaren

att mångkultur är något som ska finnas med i förskolans verksamhet varje dag året om och inte bara någon gång då och då. Kulturen måste på ett så naturligt sätt som möjligt synas och vara en del av vardagen, genom att lyfta likheter såväl som skillnader och prata med barnen om dem så blir barnen mer medvetna om det som finns omkring dem (ibid). Traditioner och kulturer ska synliggöras och tas tillvara på i förskoleverksamheten, det behöver inte vara bara de svenska traditionerna utan även olika traditioner som familjer har.

L. Palla, universitetslektor vid Malmö universitet, har i sin avhandling studerat modersmålets betydelse för förskolebarns utveckling och lärande (2004). Enligt Palla (2004) måste det arbetas med såväl de svenska traditionerna som de mångkulturella traditionerna för att kunna säga att man har ett mångkulturellt arbetssätt. Där arbetet synliggör både likheter och skillnader, och inte bara olika etnicitet. Om barn får uppleva skillnader redan tidigt i livet, blir det något självklart och naturligt för dem. På så sätt kommer barnen att få bättre förutsättningar att möta det som är annorlunda i framtiden (ibid). I de mångkulturella traditioner ingår alla traditioner som på olika sätt uppmärksammas då vi har olika bakgrunder och olika traditioner så som jul, ramadan och eid. Hur det uppmärksammas kan skilja sig ganska mycket mellan familjer också då vi har olika traditioner och hemkulturer. Då olika bakgrunder och traditioner finns överallt och en del av läroplanen är att vi ska lyfta och uppmärksamma olika traditioner som finns i olika länder så att barnen blir medvetna om att alla inte firar samma saker eller på samma sätt. Saker uppmärksammas och firas på olika sätt inom länderna då det kan vara stor skillnad beroende på vilka bakgrunder och traditioner som finns inom olika familjer. Även om julen och påsken uppmärksammas i vissa familjer skiljer de sig åt på grund av att vi har olika traditioner och bakgrunder i olika familjer. I läroplanen för förskolan står det att förskolan ska synliggöra olika kulturer och att förskolan har ett uppdrag. Det uppdraget går ut på att förskolan ska arbeta för att utveckla och överföra traditioner, språk, värden, kunskaper och historia, det vill säga ett kulturarv, från en generation till en annan (Skolverket, 2018).

2.5 Språk

Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) skriver om språket och menar att det är ett stort område som är viktigt för barns utveckling, lärande och lek. Vidare skriver och definierar författarna begreppet språk som en kommunikation med en vid betydelse. Det kan vara språk på många olika sätt, verbalt- icke verbalt, direkt- indirekt, och man kan även använda olika former av kroppsspråk som gester, rörelser, minspel, sinnesintryck men även minnen och tankar (ibid). Upplevelsen är att om barnen får möta olika sorters språk i sin vardag skapas det en förståelse och kunskap om olika sorters språk. Då barnen ges en chans att kommunicera med varandra, pedagogerna på förskolan och med andra vuxna i samhället. Genom detta ökar även förståelsen för omvärlden och ger barnen möjlighet att utforska och förstå den. I läroplanen för förskolan står det att förskolan ska ge barnen förutsättningarna att förstå olika kulturer och språk, det gäller även de språk och kulturer som räknas in i världens minoriteter (Skolverket, 2018). Som förskollärare är det viktigt att ge barnen verktygen och möjligheterna att kunna göra sig förstådda och förstå vad som sägs i både verksamheten men även utanför förskolan.

Utan språket är det svårt att göra sig förstådd speciellt om du har ett annat modersmål. A. Kultti, docent vid Göteborg universitet har i sin avhandling studerat yngre barns flerspråkiga och kommunikativa utveckling. Kultti (2012), skriver att språket används för att exempel kunna tala om föremål och händelser i omgivningen, men även genom gester kan uppmärksamhet väckas. Med hjälp av språket kan det skapas mening mellan människor i en social praktik vilket kan påverka människor. Resultatet i studien visar att modersmål som är annat än svenska sällan används som kommunikation i de lekar som observerades. Men det framgår att barn som har kunskaper i flera språk, lär sig snabbt att använda det språk som passar bäst i den situation som de befinner sig i just då. Det vill säga att barnen vet att de ska använda det svenska språket istället för sitt modersmål, till exempel vid gemensamma aktiviteter. Resultatet visar att de språkliga och sociala kunskaper som barnen har, går samman med varandra och skapar en helhet i olika aktiviteter. Då barnens deltagande i de olika aktiviteter som erbjuds, inte bara hänger på barnens kunskaper inom språk (ibid). Som förskollärare eller annan vuxen i samhället är det därför viktigt att stödja barnen i deras utveckling i både det svenska språket och i modersmålet. Detta hjälper barnen att göra sig förstådda, kommunicera med och förstå andra människor runt omkring dem.

Enligt G. Ladberg, filosofie doktor i pedagogik (2011), är språket som en bro mellan människor, då vi behöver språket när vi möter varandra för att kunna förstå och bli förstådda. Med hjälp av språket kan jag uttrycka mig och kommunicera med andra människor. Vidare skriver Ladberg att vi lär oss inte ett språk automatiskt genom att enbart höra det. Ett språk måste vara viktigt för att vi ska lära oss det och för barnen innebär det att barnet lär sig språket om barnet behöver språket för att kunna tala med personer som är viktiga för barnet känslomässigt. Barnens inläring för att bli bra samhällsmedlemmar börjar redan tidigt i åldrarna. Genom att barnen lär sig viktiga vanor och levnadsregler i den gruppen som barnen växer upp i så lär de sig till exempel artighet, matvanor och umgängesvanor. När barnet har fått språkets grunder är det viktigt med variation. Genom att ge barnen upplevelser, ord, sagor och berättelser. Som pedagog ger vi barnen en rikare språkstimulans om vi använder ett komplex språk (ibid).

3. Teoretisk perspektiv

Det teoretiska perspektiv som studien har sin grund i är det sociokulturella perspektivet. Engdahl och Ärlemalm-Hagsér, (2015) beskriver att perspektivets utgångspunkt är allt som händer i världen, all kunskap och allt lärande skapas av människor och att man lär sig tillsammans med andra (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015). Enligt L. Strandberg, psykolog inom skola (2006), är allt psykologiskt som sker hos människor, som att tänka, tala, läsa, lösa problem, lära sig saker, känna känslor och ha olika viljor, något som kan tolkas som aktiviteter och inte bara något som finns i en inre mental värld. Det psykologiska har sin grund i människors verkliga liv, och det är avgörande för att en utveckling ska ske. De aktiviteterna blir som nyckelord när det kommer till utveckling och lärande och kan delas in i olika kategorier. Den första är att aktiviteterna är sociala, att individuell kompetens skapas vid interaktioner med andra människor vilket betyder att det som man kan göra tillsammans med någon den ena dagen kan man klara helt själv dagen efter. Den andra är att aktiviteterna är medierande, att människor alltid använder sig av olika artefakter, tecken och verktyg som är skapade av människor, för att förstå världen. Artefakterna hjälper till och är en stor del i alla människor gör, problemlösning, minnen, arbetsuppgifter och tankeverksamhet. Aktiviteter med olika verktyg leder till inre tankar och förståelse. Den tredje är att aktiviteterna alltid är situerade, att de sker i särskilda situationer som till exempel rum, platser

och i kulturella kontexter. Det handlar om att det är enklare att lära sig om djur på en bondgård eller djurpark än på ett köpcentrum. En annan del i det sociokulturella perspektivet handlar om utvecklingszoner, närmare bestämt den så kallade proximala utvecklingszonen. Den innebär att det är ett steg i en människas utveckling, där denne inte kan göra en viss sak själv men som hen klarar av tillsammans med en annan som kan lite mer. Interaktion och samspel mellan människor, stora som små, blir därför viktigt för att man ska kunna lära sig nya saker och utvecklas i sina förmågor (Strandberg, 2006).

4. Vetenskapsteoretisk utgångspunkt

Den vetenskapsteoretiska utgångspunkten som ligger till grund för studien är hermeneutik. Westlund (2015) beskriver hermeneutik som ett sätt att tolka, förstå och förmedla hur olika fenomen upplevs och hur olika personer upplever dem. Då utgångspunkten i studien är att undersöka hur förskollärare anser sig arbeta med social hållbarhet så är hermeneutiken användbar som vetenskapsteoretisk grund. I en kvalitativ forskning kan hermeneutik delas in i två olika cirkel, den kognitiva och den normativa, i studien kommer den kognitiva delen att användas (Holme och Solvang, 1997). Den delen har utgångspunkt i en förförståelse för ett visst fenomen och den gör så att man kommer fram till frågeställningar, utifrån det så kan man börja med sin studie. I genomförandet av studien så kan man använda en del olika metoder men det viktigaste är att man har fokus på att få en så ingående bild av det som undersöks som möjligt. Materialet man samlar in kan verka förvirrande men om man ger sig tid att bearbeta och strukturera upp det, kommer man att få ett resultat som är nära enheternas egna upplevelser. Genom att man använder sig av den delen av hermeneutiken så kan man utveckla en mycket tillförlitlig förståelse och uppfattning av vad man har att arbeta med (Holme och Solvang, 1997).

5. Metod och bearbetning av empiri

Undersökningen har använt en kvalitativ ansats och intervjuer har genomförts med legitimerade förskollärare på utvalda förskolor. Grunden till att legitimerade förskollärare valdes att intervjuas, är att det blir en respondentintervju. Det innebär att de personer som intervjuas vistas i och jobbar med det som studien vill undersöka (Holme & Solvang, 1997). Intervjuerna har genomförts på tre förskolor med fem förskollärare totalt och har grundat sig i en semistrukturerad metod. Den semistrukturerade intervjun innebär att det finns en lista på ämnen som det ska pratas om och frågor som ska ställas men att ordningen på dem inte är det viktigaste. Det handlar även om att det lämnas utrymme för de som intervjuas att utveckla sina svar, svaren är öppna och inte styrda mot något speciellt (Denscombe, 2018). Tanken var att intervjuerna skulle ske i par om två för att vi skulle få mer information att arbeta med på kortare tid då studien har varit tidsbegränsad. Men då det har varit svårt att få ihop den typen av intervjuer så har det gjorts både enskilda och i par. Metoden intervjuer har valts för att det ska gå att ställa följdfrågor till de intervjuade förskollärarna om det är något som är oklart eller om det uppkommer något intressant under intervjuerna. Intervjuerna ger också utrymme för att kunna be förskollärarna att utveckla eller förklara vad de menar med sina svar, så att allt blir tolkat och återberättat på ett korrekt sätt.

I denna studien har metoden IPA, Interpretativ fenomenologisk analys, använts när intervjufrågorna skulle skrivas fram och vid förberedelse inför intervjuerna. Det bidrog till att vi kom fram till att starta intervjuerna genom att informera om att det inte finns något rätt eller fel utan det är endast upplevelser och erfarenheter som vi vill få fram. IPA hänger ihop med hermeneutiken genom att materialet som har samlats in tolkas i båda. Enligt Back och Berterö (2017) innebär IPA att forskaren genom tolkning, kartlägger och analyserar uttrycken i sitt sammanhang. Frågorna är både breda och öppna för att kunna komma åt individernas personliga och sociala upplevelser. Genom tolkning tillåts både individuella och delade förklaringar, erfarenheter, perspektiv och trosuppfattningar. De presenterade uttrycken blir genom tolkning kartlagt och analyserat på en kontextuell nivå. I IPA undersökningar tittar forskaren på hur informanten tolkar och förstår olika meningsfulla sammanhang och dess betydelse.

5.1 Urval och tillvägagångssätt

Arbetet började med att vi kontaktade förskole rektorer via mail på de utvalda förskolorna. I mailet informerades det om studien och det skickades med en förfrågan om tillåtelse att få genomföra den med legitimerade förskollärare på förskolan. Ett missivbrev skickades sedan ut till de berörda förskollärarna och till förskolerektorerna. Intervjuerna genomfördes ute på förskolorna då det ansågs vara lämpligast för att få verksamheten att fungera under tiden som intervjuerna pågick. Frågorna och lite förberedande information skickades ut ungefär två dagar innan intervjuerna genomfördes, för att deltagarna skulle ha en chans att tänka och förbereda sig inför intervjun, så att den skulle kunna flyta på bättre utan några större avbrott. Intervjuerna spelades in för att fokuset skulle kunna hållas mot förskollärarnas svar och för att kunna ställa följdfrågor vid behov. De ljudinspelningar som gjordes transkriberades och användes som verktyg för insamling och analys av material. Ljudinspelningarna användes enbart till studien och examensarbetet.

Intervjuerna genomfördes på förskolor i en kommun i södra Sverige. De genomfördes på flera förskolor med totalt fem legitimerade förskollärare, de intervjuades både enskilt och i par. Varje intervju tog ungefär 30 minuter och efteråt transkriberades varje intervju för att kunna urskilja det som var viktig för studien. Anledningen till att det var legitimerade förskollärare som intervjuades var att de har kompetensen om och är insatta i det pedagogiska arbetet. Ursprungstanken var att de skulle intervjuas i par då fler personer skulle kunna intervjuas under kortare tid och att de som intervjuades skulle ha möjlighet att diskutera med varandra under tiden. Men då det inte riktigt gick att få ihop intervjuer i par så blev vissa av dem gjorda enskilt. Anledningen till att den geografiska begränsningen till södra Sverige gjordes är för att materialet som samlats in skulle hinna bearbetas då tiden har varit begränsad.

5.2 Etiska överväganden

Under studiens gång och under intervjuerna så har olika etiska överväganden följts och utgångspunkten har varit de forskningsetiska principerna. De etiska överväganden som måste göras är att man alltid ska se till att integriteten och värdigheten hos deltagarna och de rättigheter som de har respekteras, alltså måste man tänka på att ingen ska komma till skada för att de är med i undersökningen (Denscombe, 2018). Vi har även följt de fyra forskningsetiska kraven som är Informationskravet, Samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet och Nyttjandekravet. Kraven är till

för att skydda både deltagare och forskare, det är ett sätt att använda sig av för att informera om vad som kommer att ske innan, under och efter undersökningen (Vetenskapsrådet, 2017). Ett missivbrev har skickats ut till de personer som deltog i studien. I det stod all information som deltagarna behövde veta för att delta i studien. De förskole rektorer och förskollärare som deltog i studien fick all information om och vad som skulle ske under studiens gång, för att de skulle förstå vad det handlade om. Rektorena och förskollärarna informerades också om att det var helt frivilligt att vara med i studien, även att bryta sitt deltagande när som helst. Resultatet som samlas in analyserades och går inte att hitta någon annanstans och förstördes efter att arbetet blivit klart. Intervjuerna och de transkriberade materialet som samlats in används inte till något annat än studien och till uppsatsen.

6. Redovisning av resultat

Syftet med studien var att ta reda på hur förskollärare resonerar kring lärandet för socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext. Alla förskolorna i studien är mångkulturella då alla barn har olika kulturella bakgrunder. Rubrikerna i resultatet är utifrån intervjufrågorna som ni kan se i bilaga 3. I studien är det totalt fem personer som har intervjuats på tre olika förskolor i samma kommun. Resultatet som kommit fram i vår kvalitativa studie kommer här att presenteras. Förskolorna som deltagit har fått namnen Apelsinen, Bananen och Citronen. Förskollärarna som intervjuats har fått samma begynnelsebokstav som förskolan de arbetar på: Anders, Anna, Bella, Carina och Cecilia.

6.1 Förskolans olika språk och kultur

Alla förskolorna använder sig av takk och bildstöd som ett hjälpmedel i verksamheten. Takk är en förkortning av tecken som alternativ och kompletterande kommunikation. Tecken används i förskolorna för att förstärka och förklara saker med hjälp av handtecken. Takk ses som en väg till ett gemensamt språk och används oftast som ett komplement till det verbala språket. Då det ger

barnen möjlighet att kunna göra sig förstådda även om de inte har talspråket. Förskolan Bananen använder takk mycket, Bella säger:

“Många av barnen kan takk redan innan de börjar på förskolan och takk är även något som stärker alla barn i deras utveckling.”

Bella arbetar även mycket med att se varje enskilt barn, då det är viktigt att se vad varje enskilt barn behöver ha stöd med. Men det ska då inte läggas fokus på om barnet har en språkstörning eller ett annat modersmål än svenska utan bara på vad barnet behöver stöd med.

Alla förskolorna använder appen polyglutt som ett komplement för att kunna synliggöra olika språk för barnen. De använder det mest i grupp så att det kan få sagor upplästa på olika språk. Alla förskollärarna som har intervjuats anser att:

“Barn hjälps och främjas av att höra sagor på olika språk, inte bara på sitt eget modersmål. Om barnen har hört sagan innan är det lättare att känna igen och förstå den även om det är på ett annat språk.”

Men på Apelsinen har förskollärarna även valt att komplettera de digitala böckerna med fysiska genom att de har köpt in böcker på alla modersmålen som finns på förskolan. På så sätt kan samma bok läsas på flera språk. Anders och Anna arbetar också med andra appar som det går att byta språk på, för att barnen ska få språkträning både på svenska och sitt modersmål.

På förskolan Citronen upplever Cecilia och Carina att det gynnar alla barn, oavsett bakgrund, att man talar långsammare, repetera och förstärka det man säger genom att använda tecken.

På Citronen arbetas det med barnen i deras modersmål med till exempel enklare vardag fraser och meningar. På både Apelsinen och Bananen arbetar de mycket med att benämna, upprepa, göra samma sak på olika sätt och bygga meningar rätt från början. Då det anses vara viktigt för alla barnen, då det hjälper dem att utöka sitt ordförråd. Bella säger att:

“Språket är som makt, har vi inget språk så blir det jobbigt. Med hjälp av språket kan barnen förflytta sig och göra sig förstådda.”

“Om jag säger jacka så går jag ut i hallen och visar vad jag menar, barn kan ha olika uppfattningar om vad en jacka är även om alla kan svenska, då barnen kanske inte kommer från Skåne. Vilket innebär att det kan vara olika begrepp för samma sak.”

Anders och Anna berättar att det märks det i barngruppen om där är barn med ett annat språk då barnen är väldigt nyfikna och intresserade på vad barnen säger och vill också lära sig. De låter barnen, med annat modersmål än svenska, ta reda på vad några saker heter och sen får de barnen lära kompisarna. Anders berättar att:

“På så sätt får vi ett utbyte där alla får lära sig något nytt.”

Carina berättar att hon tar hjälp av vårdnadshavarna för att kunna få sångerna översatta till barnets modersmål eller till svenska från modersmålet. Till exempel förra terminen hade de ett barn med annat modersmål och då fick pedagogerna vardagliga fraser så att de kunde prata med barnet.

På förskolan Apelsinen hjälper pedagogerna ofta barnen som har ett annat modersmål att komma in i barngruppen. På grund av att de barnen har svårast att komma in i gruppen och lätt blir utanför, då barnen har svårt att göra sig förstådda. På Apelsinen berättar Anders att:

“Om vi vuxna ger barnen stöd och hjälp där framförallt de barnen med svenska som modersmål får redskap brukar det kunna lösa sig ganska tidigt och alla barnen blir inkluderade i gruppen och verksamheten.”

På alla förskolorna berättar förskollärarna att:

“Vi upplever att arbetet med olika kulturer blir en svårighet om det inte finns i barngruppen. Då barnen har svårt att förstå om det inte har något att relatera till.”

På Apelsinen uppmärksammas andra högtider självklart om det finns barn som firar det så som till exempel eid och ramadan. Eftersom det blir naturligare om barnen själva har möjlighet att berätta och visa bilder. De använder den mångkulturella almanackan för att kunna uppmärksamma och planera in andra religioners högtider.

På Bananen uppmärksammas hemkulturerna genom något som de kallar för ”Familjernas berättelse om december”. Bella berättar att:

“Då det finns familjer som inte firar jul så ville vi att fokuset skulle ligga på vad de olika familjerna gör under december. För att december inte bara ska handla om de kristna högtiderna. Sen fick familjerna ta del av varandras berättelser utan att veta vilken berättelse som tillhör vilken familj. Vilket är mycket uppskattat av alla familjerna.”

Men på Bananen ses arbetet med olika kulturer ibland som ett dilemma. Då Bella och hennes kollegor ibland blir ifrågasatta av att vissa vårdnadshavare tycker att:

“Nu är vi i Sverige och då ska mitt barn följa de svenska traditionerna och den svenska kulturen. Även svenska föräldrar vill att den svenska kalendern och de svenska traditionerna ska följas. Det gör att det blir påtryckningar från föräldrarna där de undrar varför deras barn ska lära sig om andra kulturer och traditioner. Då får förskollärarna förklarar och visa föräldrarna att det står i läroplanen som ska följas i förskolan.”

När de pratar om olika kulturer på Citronen tar Cecilia hänsyn till de mänskliga rättigheterna. Cecilia säger:

“Eftersom barnen också har rättigheter precis som alla andra människor.”

Eftersom barnen kan ha andra sociala mönster med sig hemifrån, då vårdnadshavarna kan ha en annan kultur. Som pedagog måste man vara öppen då barnen kanske får en annan uppfostran på grund av en annan kulturell bakgrund. Cecilia menar att:

“Det är viktigt att arbeta för att barnen ska accepteras då vi alla har samma rättigheter, lika värden och som pedagog är det då viktigt att vara rättvis också.”

6.2 Arbetar med socialt hållbart bemötande

På alla tre förskolorna arbetas det med lärande för hållbar utveckling på olika sätt. Anders och Anna har den socialt hållbara utvecklingen med som en del i sin övergripande planering. Det är inget som de alltid tänker på eller har med vid varje planering. Men när höstterminen börjar har Apelsinen med det socialt hållbara bemötandet som en stor del i planeringen. Då det börjar många nya barn på avdelningen är det viktigt att främja det sociala för att gruppen ska få en bra gemenskap. På Carinas avdelning arbetas det med meningsfulla trix där barnen får lära sig att lyssna och titta på varandra när någon pratar. Carina berättar också att barnen använder ett tydligt kroppsspråk när det inte förstår varandra, då går någon in och säger:

“Stopp, titta nu på Lisa. Hur ser Lisa ut? Tillsammans konstaterar vi att Lisa kanske är arg. Då vill inte Lisa detta. Att kunna ta reda på anledningen kan ibland vara svårt då alla barnen inte har talspråket och reagerar på olika sätt. Ett komplement till detta är stopphanden. Då den hjälper barnen att förstå varandra, eftersom alla vet vad den betyder.”

Inför nya projekt finns det sociala med i planeringen på Bananens förskola. Bella reflekterar mycket över om det finns barn som aldrig närmar sig vissa lärmiljöer:

“Vad det kan bero på och vad de kan göra för att hjälpa till. Därför brukar vi använda en tavla med de olika lärmiljöerna där barnen får välja var de vill vara.”

För att främja att nya integrationer ska skapas går förskollärarna ibland medvetet in och väljer var barnen ska vara genom att de använder sig av en tavla med lärmiljöerna och bilder på barnen.

Anders och Anna arbetar mycket i grupp för att barnen ska kunna berika varandra med kunskap. De berättar att:

“Alla barnen har då större möjlighet till delaktighet och det blir lättare för barnen att komma till tals och få möjlighet att prova.”

Det arbetas mycket med öppna frågor i verksamheten också för att barnen ska få utveckla sin förmåga i att fundera, reflektera och diskutera både själva och tillsammans.

På alla förskolorna finns ett värdegrundsarbete, där motverkning av diskriminering, kränkande behandling och konflikthantering finns med på olika sätt för att kunna skapa socialt hållbara relationer.

På Apelsinen och Bananen arbetas det alltid mycket med konflikthantering. Anders, Anna och Bella ger barnen möjlighet att klara av konflikten själva genom att någon går in och ger barnen redskapen vid behov så att de kan lösa den själv. Med hjälp av nya redskap så kan barnen klara kommande konflikter på egen hand. Förskollärarna ställer följande frågor till barnen:

“Hur vill du att din kompis ska vara mot dig?”

“Har vi inte varit närvarande vid konflikten, frågar vi barnen ”vad tycker du det var som hände” och sen frågar vi barnen “hur tycker ni vi kan lösa detta?””

Förskollärarna på varken Apelsinen eller Bananen kommer med lösningarna på konflikterna. Utan pratar och diskuterar mycket, för att få barnen att förstå att deras röst är viktig.

På Bananen arbetas det med något de kallar värdeord där de har plockat ut två ord som alla arbetar med och dessa orden ska genomsyra hela verksamheten. En del i detta är bemötande och det är inte bara mellan barnen och vuxna, utan även mellan kollegor och vårdnadshavare. På Citronen arbetas det med hur man ska bete sig mot varandra och om man gör någon ledsen, hur gör man då. Som en del i hur man ska vara mot varandra så arbetar Carina och Cecilia med att alla ska få vara delaktiga i leken.

På Apelsinen och Citronen så arbetar båda förskolorna mycket med att:

“Man ska vara rädd om det material som finns, både inomhus och utomhus.”

När Apelsinen till exempel ska besöka skogen berättar Anders att de pratar mycket om:

“Att det är viktigt att lämna skogen så som den var när vi kom, då det som finns i skogen bor och växer där.”

6.3 Interaktion av barnen i förskolans lärmiljöer

Alla intervjuade förskollärare framhåller att det är viktigt att barnen är integrerade i lärmiljöerna och arbetar ständigt med dem.

På Apelsinen gör de en kartläggning av miljön varje termin tillsammans med barnen. Då får barnen vara delaktig i utformningen av miljön både inne och ute. De ställer frågan:

“Känner du dig trygg i denna miljö?”

Då får barnen sätta en glad eller ledsen gubbe, beroende på hur de upplever miljön på förskolan. Därefter försöker förskollärarna att ta reda på anledningen till varför den ledsna gubben sitter uppe och ser hur de kan åtgärda det som upplevs vara problemet.

På förskolan Bananen arbetar de mycket med att skapa relationer i lärmiljöerna. Bland annat tittar de på vilka sociala relationer som funkar och vilka som inte gör det. Då tittar Bella och hennes kollegor på om:

“Miljön är tillgänglig för alla barn eller om den bara riktar sig till vissa barn?”

På Carinas avdelning ändrar de miljön ofta, då hon och hennes kollegor anser att:

“Barnen behöver nya mötesplatser att samlas kring.”

Carina arbetar även mycket med okodat material och plockar ofta in nytt material för att kunna möta barnen på nya sätt. Materialet plockas framförallt in från skogen och den största anledningen till okodat material är att barnen då får möjligheten att själva bestämma vad de vill göra med det.

Både på Apelsinen och Citronen arbetas det mycket med att få barnen att lära sig av varandra och utvecklas tillsammans, för att lärandet inte bara ska ske mellan vuxen och barn. Cecilia berättar att:

“Barnen utvecklas och växer i sig själv om de får hjälpa andra.”

7. Sammanfattande analys av resultat

Syfte med studien var att ta reda på hur förskollärare resonerar kring lärandet för socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext. Med hjälp av frågeställningarna: Hur resonerar förskollärarna kring sitt arbete för en socialt hållbar framtid? Vilka strategier anser sig förskollärarna använda i arbetet med den socialt hållbara utvecklingen? På vilket sätt uppfattar förskollärarna att de arbetar med olika språk och kulturer? kommer resultatet att tolkas med hjälp av den vetenskapsteoretiska utgångspunkten hermeneutik som analysprocess och det kommer kopplas ihop med det sociokulturella perspektivet.

Studiens resultat visar att förskolorna arbetar för en socialt hållbar framtid, fast på olika sätt. Förskollärarna arbetar mer aktivt med det sociala i början av höstterminerna för att skapa en trygg barngrupp då nya barn börjar. Även när projekten planeras finns det sociala med så att alla barn får känna sig delaktiga. I resultatet kan vi se att förskollärarna inte benämner den socialt hållbara utvecklingen som begrepp tillsammans med barnen. Förskollärarna arbetar mycket med värdegrund och konflikthantering, genom att arbeta med hur man ska behandla varandra och hur

man löser konflikterna som uppkommer. Detta för att kunna skapa socialt hållbara relationer och bevara de som redan finns. Vid konflikthantering arbetas det alltid med att ge barnen möjlighet och redskap för att själva klara konflikten. Inom det sociokulturella perspektivet så pratar man om olika aktiviteter och en av beskrivningarna är att aktiviteterna är sociala. Med det menas det att barnen lär tillsammans, att deras individuella kompetenser skapas i interaktioner med andra runt omkring dem. Det vill säga att något som de inte kan göra själva, kan de göra tillsammans med en kompis eller en vuxen (Strandberg, 2006). Därefter kan barnen själva klara av det och i sin tur hjälpa någon annan.

Något som förskollärarna arbetar aktivt med, för att främjar de sociala relationerna, är lärmiljöerna på förskolan. Då förskollärarna främjar och skapar nya integrationer bland barnen genom att skapa nya lärmiljöer. När lärmiljöerna ska utformas på avdelningarna får barnen ibland vara delaktiga. Då barnens lärande främjas av lärmiljöerna, är det viktigt att lärmiljön hänger ihop med det projekt som det arbetas med på förskolan. Det hör ihop med något som beskrivs i det sociokulturella perspektivet. Aktiviteter är alltid situerade, vilket betyder att en viss typ av lärande sker i särskilda situationer (Strandberg, 2006). I arbetet med att skapa lärmiljöer tittar förskollärarna på om miljön är tillgänglig för alla barnen och vad det beror på om den inte är det. På en av förskolorna får barnen bland annat göra en kartläggning, tillsammans med de vuxna, över upplevelsen av miljön.

I resultatet kan vi även se att flera av förskollärarna tycker att det är svårt att arbeta med andra språk och kulturer om det inte finns i barngruppen. Då de upplever att barnen har svårt förstå, om de inte har något att relatera till. Detta kan kopplas till det teoretiska perspektivet som vår studie har utgått ifrån, där man pratar om att alla aktiviteter är medierade. Det handlar om att människor alltid använder sig av olika artefakter, tecken och verktyg som är skapade av människor, för att förstå världen (Strandberg, 2006). Om barnen då inte har något att relatera till när det kommer till andra kulturer än sin egen, så har de svårt att lära sig det. Men en förskola arbetar med att belysa familjernas hemkulturer genom att familjerna får berätta vad de gör under december. De valde att arbeta på det sättet för att uppmärksamma olika familjers hemkulturer och traditioner, då alla har olika sätt att fira samma sak. Här upplever dock förskollärarna att vårdnadshavare ifrågasätter förskollärarnas arbete och undrar varför deras barn ska lära sig om andra kulturer och högtider. Vilket gör att det uppstår ett dilemma, mellan vårdnadshavarnas åsikter och vad förskolans uppdrag är.

I studien kan vi se att förskollärarna använder sig av följande strategier i verksamheten för att arbeta med den socialt hållbara utvecklingen. Vid arbeten med andra högtider använder några den mångkulturella almanackan för att kunna uppmärksamma dessa högtider så att förskollärarna kan förbereda och planera in det i verksamheten. Strategier som alla förskollärarna använder sig av är takt och bildstöd då det ses som en väg till ett gemensamt språk eftersom det används som ett komplement till det verbala språket. Takt ger barnen möjlighet att kunna göra sig förstådda även om de inte har talspråket. Polyglutt är ytterligare en strategi som förskollärarna använder för att kunna komplettera och synliggöra olika språk för barnen. De använder den mest under högläsning i grupp, då förskollärarna anser att alla barn hjälps och främjas av att höra sagor på olika språk, inte bara de med annat modersmål. På en förskola har förskollärarna valt att även använda fysiska böcker genom att de har köpt in böcker på alla modersmålen som finns på förskolan. På så sätt kan barnen med annat modersmål också få ta del av samma bok. För att barnen ska få språkträning både i svenska och sitt hemspråk på olika sätt. Böckerna är något som barnen kan läsa och diskutera kring tillsammans. Då kan de barnet eller barnen som kan språket hjälpa de andra att förstå. Detta kan kopplas ihop med den delen i det sociokulturella perspektivet, som heter den proximala utvecklingszonen. Det handlar om något som man inte klarar av själv kan man göra tillsammans med någon som kan. För att barnen ska kunna lära sig nya saker och utvecklas i sina förmågor, så behöver samspelet och interaktionen mellan barnen och de vuxna fungera (Strandberg, 2006).

8. Diskussion

Studiens syfte var att undersöka hur förskollärare resonerar kring sitt arbete för att främja ett lärande för en socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext. Vid sökning efter tidigare forskning så visade det sig vara svårt att hitta något som var riktat mot den sociala delen då det som fanns var mer inriktat mot den ekologiska delen. Resultatet från intervjuerna visar att förskollärarna arbetar för en socialt hållbar framtid genom att arbeta mycket med värdegrund och konflikthantering. Det framkommer även att förskollärarna anser att lärmiljöerna är en viktig del i skapandet och bevarandet av sociala interaktioner mellan barnen och vuxna. När det kommer till arbetet med att synliggöra olika kulturer och språk, så visar det sig att förskollärarna använder sig

av lite olika metoder men att alla strävar mot samma mål. Till exempel med hjälp av appar, en mångkulturell almanacka och tillsammans med barnen och deras vårdnadshavare. Förskollärarna upplever dock att det ibland uppkommer vissa dilemman i arbetet med olika kulturer och språk. I diskussionen kommer delar av resultatet och analysen att kopplas samman med den tidigare forskning som togs upp i litteraturdelen. Därefter kommer det att skrivas ihop med våra tankar och funderingar.

8.1 Arbetet för en socialt hållbar framtid

I intervjuerna berättar förskollärarna att de arbetar med ett lärande för en socialt hållbar framtid genom deras värdegrundsarbete och konflikthantering. Det går att koppla ihop med varandra då vänskapsrelationer, sociala interaktioner och samspel gör att det sociala kan främjas. Genom arbetet med värdegrund och konflikthantering så ger förskollärarna barnen chansen att utveckla empati och omtanke för andra barn och människor runt omkring dem. I förskolans läroplan står det att, barnen ska få utveckla sin empatiska förmåga och få ökad omtanke för andra, på så sätt uppmuntra barnens förståelse för människors situation (Skolverket, 2018). När barnen har utvecklat sin empati och omtanke för andra så har de lättare för att kunna lösa konflikter och problem som uppstår, då de förstår att andra tänker olika och upplever saker på andra sätt än de själva. Löwenborg (2015) menar att om barnen kan samspela med varandra och vuxna, hantera sina och andras känslor, ta varandras perspektiv, lösa de konflikter som uppstår och själva göra bra och trygga val så går det undvika utanförskap och våld. Det i sin tur bidrar till att alla på förskolan och samhället mår bra (ibid). En annan sak som framkommer i resultatet är att förskollärarna anser att lärmiljöerna på förskolan är viktiga och en stor del för att ett lärande ska ske. Det är inte bara lärande om till exempel matematik eller naturvetenskap utan även i lärandet för det socialt hållbara. Förskollärarna arbetar med att integrera barnen i lärmiljöerna och ändrar miljön om de märker att den inte är tillgänglig för alla barnen. Vid ändringarna så tar förskollärarna till sig barnens tankar och åsikter om miljöerna och de försöker sedan att ändra så att alla känner sig trygga och välkomna. Genom att barnen får delaktighet och inflytande i verksamheten, har de större möjlighet att kunna göra egna val och reflektera över vilka konsekvenser som valen kan leda till. Här framkommer det att de emotionella och sociala färdigheter som barnen lär sig är bra förutsättningar för att kunna skapa bra lärandeklimat på förskolan (Löwenborg, 2015).

Ett dilemma som vi kunde urskilja från vårt resultat var att, även om förskollärarna arbetar med värdegrund och konflikthantering, så benämner de inte det som socialt hållbar utveckling i alla fall inte tillsammans med barnen. Ärlemalm-Hagsér och Sundbergs studie (2016) visar ungefär samma resultat som vår, att förskollärarna arbetar med värdegrunden men att de inte gör jämförelsen eller kopplingar till hållbar utveckling. Forskarna menar därför att förskollärarna måste göra tydligare kopplingar och belysa att hållbar utveckling och värdegrundsarbetet hör ihop. Värdegrundsarbete och konflikthantering är ett bra sätt att använda för att främja den socialt hållbara utvecklingen. Men vi anser att det är lika viktigt att prata om det som en del i den hållbara utvecklingen. Barnen måste förstå varför det är bra och viktigt att man har vänskapsrelationer och att samhället fungerar tillsammans. Resultatet i Borg (2017) studie visar att det har stor betydelse för barnen att de får möjligheterna att prata om och göra aktiviteter som handlar om hållbar utveckling. De som har den största rollen i barnens lärande är förskollärarna och vårdnadshavarna. Vidare visar resultatet att barnen som deltog i studien fick en del kunskap om vad hållbar utveckling är och deras roll i utvecklingen. Barnen fick också en bättre uppfattning för hur andra barn i världen har det och vad de kan göra för att hjälpa till (ibid). Detta håller vi med om och det stärker vår tanke om att det är viktigt att benämna värdegrundsarbetet och alla andra arbeten för den sociala hållbarheten, som just en del i hållbar utveckling. För om man som förskollärare eller annan vuxen inte benämner begreppen korrekt så kan det leda till att barnen inte får rätt kunskap eller inte lära sig att hållbar utveckling handlar om mer än bara miljön.

8.2 Arbetet med att synliggöra språk och kultur

Den andra delen av vår studies syfte var att ta reda på hur förskollärarna resonerar kring arbetet med att synliggöra olika språk och kulturer, som finns både i barngruppen, på förskolan och i samhället. Resultatet visar att förskollärarna synliggör olika kulturer och språk genom att använda sig av olika appar, böcker på olika språk och uppmärksammande av olika kulturers högtider och traditioner. De arbetar även mycket med barnens olika hemkulturer, det vill säga den kultur och de traditioner som barnen har med sig hemifrån. Men ibland upplever förskollärarna att det uppstår dilemman när de arbetar med olika kulturer och språk.

Förskollärarna använder sig mycket av tecken och bildstöd, för att hjälpa både barn som inte har det verbala språket och för att förstärka det de vill ha fram. Genom att använda sig av tecken och bildstöd

bilder som stöd för att få fram det som de vill. Men att använda tecken och bildstöd hjälper inte bara barnen som har det svårt utan det hjälper även de andra barnen att kommunicera med kamraterna. Alltså ser förskollärarna detta som ett gemensamt språk som ger de icke verbala barnen en chans att få fram vad de vill så att inget behöver bestämma åt dem och göra sig förstådda. Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) skriver om språket och menar att det är ett stort område som är viktigt för barns utveckling, lärande och lek. Det är därför viktigt att förskollärarna ser till att alla barn förstår vad som pågår, även de barn som har ett annat modersmål än svenska. Kultti (2012), skriver att språket används för att exempel kunna tala om föremål och händelser i omgivningen, men även genom gester kan uppmärksamhet väckas. Med hjälp av språket kan det skapas mening mellan människor i en social praktik vilket kan påverka människor. Resultatet i Kulttis studie visar att de språkliga och sociala kunskaper som barnen har, går samman med varandra och skapar en helhet i olika aktiviteter. Barnens deltagande i de olika aktiviteter hänger inte bara på barnens kunskaper inom språket (ibid). Tecken och bildstöd upplever vi som en bra hjälp och ett bra sätt att stödja alla barn i deras utveckling och lärande.

Ett sätt som förskollärarna använder sig av för att synliggöra språk för barnen, är appen polyglutt. Den är ett digitalt verktyg som översätter böcker till andra språk så att barnen kan höra böcker som de känner igen men på ett annat språk. Enligt Kultti och Pramling (2017) kan det uppstå svårigheter och missuppfattningar när människor med annat språk eller bakgrund träffas. En app som polyglutt kan bidra till att det skapas förståelse och möjligheter att göra utbyten mellan språken. Genom att inkludera andra språk, än svenska, i verksamheten gör att möjligheten för att barnen ska få kunskap om språket ökar (ibid). På en av förskolorna så har förskollärarna kompletterat polyglutt med fysiska böcker på språken som finns på förskolan. Genom att köpa in böcker på alla modersmålen som finns på förskolan, kan barnen med annat modersmål också få ta del av samma bok. Ladberg (2011) menar att om barnen får olika upplevelser, ord, sagor och berättelser så vidgas deras ordförråd. Med ett vidgat ordförråd ökar även barnens förståelse om omvärlden. Vidare menar Ladberg att förskollärare och andra vuxna i verksamheten ger barnen en rikare språkstimulans om de använder ett komplex språk (ibid). Både appen och de fysiska böckerna anser vi vara bra sätt att synliggöra och belysa olika språk. Men en liten sak som vi undrar över är om barnen får ut något av böckerna och appen själva utan någon vuxen. I förskolan kan inte alla barn läsa och om de då inte har någon som kan läsa för dem eller prata om boken, förstår de då vad det handlar om. Även om barnen känner igen sitt språk och kanske har läst sagan med föräldrar hemma, så kanske

de har svårt att återberätta det till sina kompisar. Positivt är dock att de kan få höra eller läsa böcker som de redan har hört på sitt eget språk.

När det kommer till att synliggöra olika kulturer så arbetar förskollärarna på lite olika sätt men de strävar mot samma mål. Bozarslan (2010) anser att överallt i samhället finns det olika kulturer, det kan vara både kulturer kopplade till religion men även som är kopplade till barns och människors hem och uppväxtförhållanden. I alla olika miljöer så finns det människor med annan kulturell bakgrund, etnisk tillhörighet och referensramar än personen som sitter bredvid dem. Vidare anser Bozarslan även att kulturen måste på ett så naturligt sätt som möjligt synas och vara en del av vardagen, genom att lyfta likheter såväl som skillnader och prata med barnen om dem så blir barnen mer medvetna om det som finns omkring dem (ibid). Vi tycker att det är viktigt att belysa och synliggöra andra kulturer för barnen redan i förskolan inför framtida möten med omvärlden. Det handlar inte bara om religion utan även barn och familjers hemkulturer. Det är viktigt att synliggöra likheter och olikheter mellan hemkulturer och religioner för barnen, så att de kan bilda sin egen uppfattning och förståelse för det. Om barnen får lära sig om likheter och olikheter så minskar man risken att det uppstår konflikter mellan barnen. På en av förskolorna så arbetar förskollärarna med familjernas olika traditioner och vad de gör i december, detta för att december inte bara ska fokusera på julen. En annan förskola arbetar med att belysa de olika kulturen som finns i barngruppen, genom att använda en almanacka där alla olika högtider finns med. Här får barnen som har en annan kultur även ta med bilder, visa och berätta för kamraterna om de högtider som de firar hemma. Vi upplever att det är bra att låta barnen visa och berätta hur deras traditioner och högtider firas, då det främjar deras självkänsla och deras egen personlighet. Det stärks av vad Lunneblad (2018) skriver. Han menar att samhället och gemenskapen ska vara uppbyggd på den mångfald som finns där. Det är en förutsättning för att barnen ska kunna skapa sin egen identitet, kunna vara stolta över den och sin bakgrund (ibid). När barnen kan känna sig stolta och säkra i deras identitet och sin bakgrund så bidrar det till att de förstår andra. Om de förstår varandra upplever vi att man kan undvika konflikter som handlar om just kultur och bakgrund. Även i läroplanen för förskolan finns det mål att sträva mot när det kommer till kultur och mångfald. Det står att förskolan ska vara en kulturell och social mötesplats, där barnens förståelse och kunskaper om mångfald och dess värde främjas. Kunskapen och förståelsen för olika kulturer eller levnadsförhållanden ska bidra till att barnen utvecklar förmågan att leva sig in och förstå andra människors värderingar och villkor (Skolverket, 2018). Resultatet från våra intervjuer visar att

även om förskollärarna gör allt de kan för att synliggöra andra kulturer för barnen, så upplever de det ibland vara svårt. Om det inte finns några barn eller vuxna med andra kulturer i barngruppen eller i omgivningen nära barnen, upplever förskollärarna att barnen har svårt att lära sig något. Då det inte har något konkret att relatera till. Det kan vi hålla med om, att det kan vara ett problem om barnen inte kan få uppleva olika kulturer och inte bara läsa om det i böcker. Men en tanke som vi fick när vi diskuterade med varandra var att dagens samhälle är så framåt och tekniskt att det borde finnas något sätt att kunna synliggöra kulturerna för barnen.

Ett annat dilemma som förskollärarna upplever i arbetet med olika kulturer är påtryckningar från vårdnadshavare. Ibland kan vårdnadshavare ifrågasätta och undra varför förskollärarna arbetar med olika kulturer. De tycker att deras barn bara ska följa den svenska kulturen och kalendern med svenska traditioner, så som vårdnadshavarna anser att den svenska kulturen och de svenska traditionerna ser ut. Då får förskollärarna gå in och förklara att det är deras uppdrag att arbeta med det som står i läroplanen vilket bland annat är att arbeta med andra kulturer. I läroplanen står det att förskolan ska synliggöra olika kulturer och att förskolan har ett uppdrag att arbeta för att utveckla och överföra traditioner, språk, värden, kunskaper och historia, det vill säga ett kulturarv, från en generation till en annan (Skolverket, 2018). Även om vårdnadshavarna tycker på och undrar varför förskolan ska arbeta med olika kulturer utöver den svenska. Så är det viktigt att förskollärarna står på sig och visar varför de arbetar med kulturer. Enligt Palla, (2004), måste det arbetas med såväl de svenska traditionerna som de mångkulturella traditionerna för att kunna säga att man har ett mångkulturellt arbetssätt. Där arbetet handlar om att synliggöra både likheter och skillnader, och inte bara om olika etnicitet. Om barn får uppleva skillnader redan tidigt i livet, bli det något självklart och naturligt för dem. På så sätt kommer barnen att få bättre förutsättningar att möta det som är annorlunda i framtiden (Palla, 2004). Då vi alla har olika bakgrunder och traditioner med oss, både hemifrån och från vår kultur, så kan dessa se väldigt olika ut. Det kan skilja sig en del i hur vi firar olika högtider beroende på var vi kommer ifrån. Det som Palla skriver håller vi med om, det är viktigt att synliggöra både likheter och skillnader mellan de olika kulturerna som finns i barngruppen och i samhället runt omkring. Vår upplevelse är att om barnen får kunskap om att alla tänker olika och har olika traditioner, så är det inte att vara främmande mot sånt som är annorlunda. Då vi anser att kunskap om något minskar risken att man tycker något är skrämmande bara för att det är annorlunda. Men om vi som förskollärare och vuxna kan synliggöra alla eller i alla fall så många, likheter och skillnader, som det är möjligt för barnen,

så kan det bidra till att barnen blir mer medvetna om världen runt omkring dem. På så sätt kan det bidra till att barnen blir mer förstående mot sina medmänniskor.

8.3 Avslutande reflektioner

Den hållbara utvecklingen, lärandet för den hållbara utvecklingen och den socialt hållbara utvecklingen hänger ihop och är beroende av varandra för att fungera bra. Persson och Persson, (2015), beskriver hållbar utveckling som ett sätt att leva livskraftigt och må bra utan att skada eller förstöra kommande generationers förutsättningar till bra livsvillkor (ibid). Samhället och världen måste fungera tillsammans för att de ska kunna ta hand om naturen och jordklotet. Våra tankar är att om barnen får lära sig att ta hand om naturen och varandra redan tidigt i förskolan så har barnen med sig den kunskapen genom hela livet. Det är viktigt att förskollärarna arbetar och pratar med barnen om hur man ska bemöta varandra och hur saker fungerar i världen. Den sociala delen är lika viktig att prata med barnen om som de andra delarna inom den hållbara utvecklingen. Vid arbete med socialt hållbar utveckling är det viktigt att benämna det som begrepp även för barnen. Borg (2017) beskriver hållbar utvecklings sociala del och ger några konkreta exempel på vad den innebär. Den innefattar bland annat jämställdhet, kulturell mångfald och mänskliga rättigheter. Då alla människor är en del av ett samhälle och på så sätt tillsammans har ett ansvar för närområdet och världen (Borg, 2017). Som förskollärare eller vuxen i samhället måste man se till att föregå med gott exempel och lära barnen om och hur man kan leva sunt och hållbart, både miljömässigt och socialt. Vi anser att det är viktigt att prata om olika kulturer och människors lika värde. Oavsett vart de kommer ifrån, vilken kultur de har eller vilken hudfärg och utseende de har. Vi upplever att om barnen får kunskap om de olikheter och likheter som finns i världen så kan de bilda sig sin egen uppfattning om det. På så vis kan de mötet blir enklare för barnen i framtiden. Likheter och olikheter handlar inte bara om kulturer kopplade till religion utan även om hemkulturer.

8.4 Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden är bra på så sätt att möjligheten att kunna förtydliga frågorna och ställa följdfrågor om det behövs. Det som framkommer när en intervju görs är informantens tankar och egna upplevelser om studiens syfte, som i vårt fall är den socialt hållbara utvecklingen. Det framkommer dock inte hur de verkligen arbetar eller gör i olika situationer, då förskollärarna resonerar kring sitt arbete. För att få veta säkert om de arbetar för att främja det sociala så skulle observationer kunna göras innan eller efter intervjun. Om en pilotstudie hade gjorts hade det

framkommit hur frågorna är riktade och det finns då möjlighet att diskutera om frågorna behöver bytas ut eller riktas om innan den riktiga studien görs. Så att frågorna verkligen riktar sig mot syftet och frågeställningar som studien ska svara på. Men tiden försvann snabbt iväg och pilotstudien fick strykas i vår studie. En enkätundersökning hade också kunnat göras, då en sådan undersökning når en större bredd av människor och fler på kortare tid. Vilket gör att det kommer in en massa empiri att arbeta med men du vet inte hur de har tolkat frågorna som ställts. En annan negativ sak med en enkät är att det tar tid att få in alla svar som behövs för att kunna sammanställa studien. Vid enkätundersökningar går det inte att ställa följdfrågor.

8.5 Tankar kring vidare forskning

Något som hade varit intressant att studera vidare är hur alla pedagoger på förskolorna anser att de arbetar med den sociala hållbarheten, inte bara förskollärarna utan även barnskötare och andra vuxna, för att kunna jämföra om det arbetar eller tänker på olika sätt. Det skulle även kunna utökas till fler förskolor och i olika kommuner så att en jämförelse kan göras mellan dem.

Det hade varit intressant att komplettera intervjuerna med observationer, för att se hur förskollärarna eller de andra vuxna verkligen arbetar med det sociala och om det förskollärarna nämnde i intervjun verkligen stämmer med verkligheten.

En annan sak som vi tänkte på efter intervjuerna och analyseringen av materialet, var om barn med andra språk eller funktionsnedsättning av olika slag verkligen förstår bättre vid användande av Takk, bildstöd och appar. Eller om det bara bidrar till mer förvirring om till exempel barnet inte får något konkret att relatera till.

Referenslista

Back, C. & Berterö, C. (2017) IPA. I Fejes Andreas och Thornberg Robert (2017). *Handbok i kvalitativ analys*. 2:3 uppl. Stockholm: Liber, s. 148-161.

Borg, F. (2017). *Caring for people and the planet: preschool children's knowledge and practices of sustainability*. Diss. Umeå : Umeå universitet.

<http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1130433/ATTACHMENT01.pdf>

Bozarslan, A. (2010). *Möte med mångfald: förskolan som arena för integration*. 2. uppl. Stockholm: Liber

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér, E. (red.) (2015). *Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Holme, I.-M. & Solvang, B.-K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Kultti, A. (2012) *Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande* Göteborgs Universitet https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29219/1/gupea_2077_29219_1.pdf

Kultti, A. & Pramling, N. (2017). *Barns rätt till rötter och fötter: berättande för samverkan i mångfaldens förskola*. 1 uppl. Stockholm: Liber

Ladberg, G. (2011). *Barn med flera språk- Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*, 3 uppl. Stockholm: Liber.

Lunneblad, J. (2018) *Den mångkulturella förskolan- motsägelser och möjligheter*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Löwenborg, L. (2015) *Färdigheter för livet- socialt och emotionellt lärande*. Stockholm: Gothia Fortbildning AB.

Palla, L. (2004). *Flerspråkighet i den mångkulturella förskolan: Förutsättningar, förhållningssätt och strategier*. Kristianstad: Högskolan Kristianstad

Persson, C. & Persson, T. (2015). *Hållbar utveckling- människa, miljö och samhälle*. 3:2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket
<http://skolverket.se>

Strandberg, L (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

UNESCO, *Utbildning för hållbar utveckling*. Stockholm: svenska unescorådet.
<http://www.unesco.se/utbildning/utbildning-for-hallbar-utveckling/> [2019-10-09]

UNICEF, *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#short> [2019-09-18]

Vetenskapsrådet (2017) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2019-09-18]

Westlund, I. (2017) Hermeneutik. I Fejes, A. & Thornberg, R. (2017). *Handbok i kvalitativ analys*. 2:3 uppl. Stockholm: Liber, s. 71-90.

Ärlemalm-Hagsér, E., & Sundberg, B. (2016). *Naturmöten och källsortering- En kvantitativ studie om lärande för hållbar utveckling i förskolan*. Nordic Studies in Science Education, 12(2), 140-156 <https://journals.uio.no/nordina/article/view/1107/3323>

Bilagor

Bilaga 1 Missivbrev

Till förskollärarna på XXXX förskola

DATUM år/månad/dag

Information om examensarbetet lärande för socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext.

Detta är en förfrågan om deltagande i en studie kring lärande för socialt hållbar utveckling. Vi är två studenter som heter Jeanette och Emelie som under hösten 2019 läser sista terminen på Förskolläraryrket vid Högskolan Kristianstad. Studien genomförs som en del av vårt självständiga arbete (examensarbete) och kommer att publiceras i en examensuppsats.

Lärande för hållbar utveckling är viktigt för världens och barnens framtid, och en viktig del i den utvecklingen är det sociala samspelet och interaktionen mellan människor. Björklund (2014) skriver om ett lärande för, i och om miljön som syftar på den naturliga och ekologiska delen av den hållbara utvecklingen, men det kan även kopplas till den sociala delen. Syftet med examensarbetet är att undersöka hur ni förskollärarna anser er arbeta med ett lärande för den socialt hållbara utvecklingen i förskolan. Vi har inte hittat så mycket forskning kring den sociala delen av den hållbara utvecklingen så därför vill vi göra denna studien utifrån intervjuer. Det enda från intervjun som kommer att skrivas fram i examensarbetet är vår analys av det som ni svarar.

En av oss kommer att ställa frågorna och den andra kommer att föra anteckningar. Vi kommer även att spela in intervjun. Studien kommer att registreras på Högskolan Kristianstad i enlighet med lagen om hantering av personuppgifter (GDPR).

Det materialet som vi kommer att samla in sparas på en dator och på ett USB-minne men dessa filer kommer att raderas direkt efter det att examensarbetet blivit godkänt. De enda personer som kommer att ha tillgång till de personuppgifter och den data som samlas in är vi som genomför studien och eventuellt lärare vid högskolan.

Vi vill träffas för en intervju vid ett tillfälle under vecka 40 eller 41 som vi beräknar tar mellan en halvtimme och en timme. När vår studie är färdig kommer ni att få ta del av den genom att vi skickar det färdiga examensarbetet till er.

Vi vill uppmärksamma er på att allt deltagande är frivilligt och att ni kan och har rätt att avbryta deltagande när som helst under studiens gång!

Vi önskar att ni kan ge oss ett svar under vecka 39

Ni är välkomna med frågor eller om ni har funderingar på mail

Namn Student: Jeanette.andersson0157@stud.hkr.se

Namn Student: emelie.rosberg0037@stud.hkr.se

Handledare på Högskolan Kristianstad, Elisabet Radeklev: elisabet.radeklev@hkr.se

Samtycke till deltagande i studien lärande för socialt hållbar utveckling i en mångkulturell kontext.

- JA, jag har läst informationen och samtycker till att delta i studien lärande för social hållbar utveckling i en mångkulturell kontext.**

- JA, jag samtycker till att samtalet spelas in i samband med studien lärande för social hållbar utveckling i en mångkulturell kontext.**

Namn

Datum

Bilaga 3 Intervjufrågorna till studien

- **Hur arbetar ni med barnen som har andra språk?**
 - På vilket sätt tar ni hänsyn till mänskliga rättigheter när det kommer till barn med andra språk?
 - Använder ni tecken som stöd?
 - Använder ni er av tolk eller liknande insatser?
 - Om ja, hur ofta och på vilket sätt?
 - Om inte, varför?
- **Hur anser ni att ni arbetar med att synliggöra olika kulturer?**
 - Arbetar ni endast med kulturer som finns i barngruppen eller synliggör ni även andra som finns runtom i samhället?
 - Varför/ varför inte?
- **På vilket sätt påverkas er planering av det sociala samspelet?**
 - Är det något som ni tänker på i er planering?
 - Är det något som bara finns där någonstans i bakgrunden?
 - Varför/varför inte?
- **I vilket sammanhang arbetar ni med socialt hållbart bemötande?**
 - Är det något som finns med hela tiden i undervisningen?
 - Hur pratar ni med barnen om bemötande av andra barn, vuxna och människor runt omkring dem?
 - Varför/varför inte?
- **Hur anpassar ni verksamheten för att skapa interaktion?**
 - Hur gör ni för att få alla barn involverade i aktiviteter och det som händer på förskolan?
 - Har ni möjlighet att ge instruktioner på hemspråk? Eventuellt på annat sätt för att alla ska förstå?